

MUSTAFA SUPHİ'Yİ ELEŞTİREN TKP'LİLER

23 Temmuz 2022

Yıldırım Koç

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi 1898 yılında kuruldu. 1903 yılındaki kongresinde Bolşevik ve Menşevik ayrımı çıktı. 1917 yılı Kasım ayında Bolşevikler iktidara geldi.

Çin Komünist Partisi 1921 yılında kuruldu. 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurdu.

Türkiye Komünist Partisi 1920 yılında kuruldu. Ancak, nesnel koşulların farklılığı dikkate alındığında bile herhalde eleştirilmesi gereken bazı önemli eksiklikleri ve hataları oldu ki, kadrolarının çok büyük fedakarlıklarına, işkencelere, hapishanelere, çeşitli baskılara rağmen, pek başarılı olduğunu söylemek mümkün değil. Ayrıca eski TKP'nin bazı olumsuz özellikleri, daha sonraki yıllarda sosyalist/komünist hareketin diğer bileşenlerine de aktarıldı.

22 Temmuz 2022 tarihli yazımda da belirttiğim gibi, Türkiye sosyalist/komünist hareketinin benimsemediğim anlayışlarından biri, bağımsız ve demokratik bir Türkiye ve sınıfsız ve sömürsüz dünya arzulayan kişiler arasında farklı görüşlere gösterilen tahammülsüzlük ve görüşleri eleştirmek yerine düşmanlaştırma yoluna gidilmesidir. Bu nedenle hiçbir zaman "sahte sol" gibi kavramları kullanmadım; bu anlayışa hep karşı çıktım. Aynı amaç için hayatlarını adayanların, bu amaca yönelme konusundaki farklılıkları nedeniyle birbirine düşmanlık etmesi pek akıllıca bir tavır değil. Kendi çizgisini mutlak doğru, "düşman" bellediklerini de mutlak yanlış olarak gören ilkel ve siğ bir anlayış, ancak sömürücülerin ve emperyalistlerin işine yaradı ve yarar. Aynı amaca yönelen kişi ve örgütlerin, birbirlerine saygı duyarak ve farklılıklarını demokratik tartışmalar yoluyla mümkün olduğunca aşmaya çalışarak birlikte davranmaları çok daha mantıklıdır. Bunun yolu da, farklılıkları açık yüreklilikle ve saygısızlık etmeden dile getirmek ve tartışmaktan geçer.

Geçmişte bağımsız ve demokratik bir Türkiye ve sınıfsız ve sömürsüz bir dünya için mücadele etmiş olanlara gereken saygıyı göstererek, onların eksiklik ve hatalarını ele almak, Türkiye'de sınıf mücadelesinin hızla yükselme eğilimi gösterdiği ve başta işçi sınıfımız olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların mevcut düzen dışı arayışlara yöneldiği koşullarda, güçlü ve güvenilir bir siyasi alternatifin yaratılabilmesinin önkoşuludur.

Türkiye sosyalist/komünist hareketinin geçmişteki eksiklik ve hatalarının uygun bir biçimde eleştirilmesini tabu olarak görenler ve bu nitelikteki çabaları "kutsala el uzatma" biçiminde suçlayanlar, geçmişteki bazı hayati hataları tekrarlamaktadır. 1920 yılında kurulan bir partinin başarısızlık nedenleri tartışılmadan ve bu nedenlerin daha sonraki kuşaklardaki olumsuz izleri değerlendirilmeden, başta işçi sınıfımız olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların güvenini ve desteğini kazanmak mümkün değildir.

Yoldaşlara karşı acımasız suçlamaların, dostça eleştiri ve tartışmanın yerini aldığı örnekler, 1921 yılında katledilen Mustafa Suphi'ye kadar uzanmaktadır.

Mustafa Suphi'nin görüşlerini eleştirmeden, ona yönelik acımasız suçlamaları yapanlardan belki de ilki ve hakaret içereni, onun yoldaşı ve TKP Merkez Komitesi üyesi Süleyman Nuri'dir.

Süleyman Nuri, 1895 yılında doğdu. 1913 yılında çavuş okulundan mezun oldu. 1917 yılında Rus ordusuna esir düştü. Bolşeviklere katıldı. 1920 yılı Eylül ayında toplanan Doğu Halkları Kurultayı'nın hazırlıklarına katkıda bulundu ve kurultaya katıldı. Ardından Türkiye Komünist Partisi'nin Birinci Kongresi'ne katıldı ve ilk merkez komitesine seçildi. 1921-1922 yıllarında Bakü'de faaliyet gösteren parti okulunda öğretmenlik yaptı.

Süleyman Nuri 18 Kasım 1921 (kitabı hazırlayanın belirttiğine göre, 1920 de olabilir) tarihinde "Doğu Halkları Propaganda ve Faaliyet Sovyeti"ne "Baş Prezidyum Sekreteri" imzasıyla verdiği raporda Mustafa Suphi'ye ilişkin şu değerlendirmelerde bulundu:

"Türk komünistlerinin ilk kongresinin Bakü'de toplandığı güne kadar Türkiye'de tek bir komünist dahi yoktu. Bu kongre üyelerinin dörtte üçü Suphi ve çetesinin önerisi üzerine Partiye kabul edilmişlerdir. Kongrede ise Suphi'nin şahsiyetinden başka hiçbir idealin tek bir fikri dahi yoktu. Bunun kanıtı ise, Kongrede duvarlara Lenin ve Trotskiy yoldaşların portrelerinin yanına Suphi'nin portresinin

asılmasıdır. Hatta Suphi'nin çetesi Suphi'nin fotoğrafını çoğalttırarak Avrupa'ya yollamayı bile önermiştir.

"Türkiye Komünist Kongresine delege toplamak için Trabzon, Samsun, Giresun gibi yerlere gönderilen kiralık adamlar bir gecede 10 Rus lirasına insan satın almışlar ve bunlardan 3-5 kişilik komünist hücreler oluşturmuşlardır. Ve bu hücreleri delege olarak Türkiye Komünist Kongresine yollamışlardır. Böyle bir kongre toplayan Partiyeye halkın içinden çıkmış bir parti denilebilir mi?" (Yücel Demirel (çev.), **TKP MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-2**, TÜSTAV Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı Yay., İstanbul, 2004, s.170)

"Çeşitli maskeler takan Suphi Rus Kızıl Ordusunun süngüsüne dayanarak faaliyetlerini Anadolu'ya taşımaktan başka bir şey düşünmemektedir. Ama bu şekilde hiçbir devrim başarılamaz, hiçbir devrimci akım da yönetilemez." (Demirel,2004;171)

"Türkiye Komünist Partisinin başında bulunan şahısların ve onların başındaki Suphi'nin kişilikleri Rusya'da buldukları tüm süre boyunca kendilerine çok fazla uygunsuz davranışta bulunma imkanı vermiştir. Ancak tüm bunlar bizim, yoldaşların arasında geçtiği için açığa vurulmadı ve gizli kaldı. Ancak Suphi ve çetesinin Anadolu'da yapacakları küçücük bir istismar, üç yıl boyunca yüce devrimi kahramanca yönetmiş olan Rus komünistlerini lekeleyecektir." (Demirel,2004;172)

"Suphi, aydın gençlik arasında politik şantajcı olarak tanınmaktadır. Terside de olamaz. İçinde olmadığı hiçbir parti yoktur." (Demirel,2004;172)

"Partideki yönetici ve sorumlu görevler Suphi'ye şahsi hizmet edenlere veriliyor yada onun elinde silah haline getiriliyorlar veya bütün bu insanlar buldukları mevkilerde hiçbir yeteneğe sahip olmadıkları halde Suphi'nin elinde piyon olmaya hazır olduklarını gösterdikleri için görevlendiriliyorlar. Parti içinde takip edilen politika, satın almak suretiyle Suphi'nin şahsiyeti çevresinde maceracıları ve dünyada kutsal hiçbir şeyi kabul etmeyen, borç duygusu olmayan ve hiçbir idealleri olmayan insanları toplamaktır." (Demirel,2004;173)

"Partideki en önemli mevkiler, faaliyetler çerçevesinde en etkili görevler Çerkezlerle verilmektedir. (...) Acaba nedeni ne? Tabii ki, Suphi'nin Çerkez olması." (Demirel,2004;174)

"Bence Anadolu'daki Milliyetçi Parti üyesi olmak, Suphi ve sadece şahsi maddi menfaatleri için onun ardından giden unsurlar gibi olmaktan daha faydalıdır." (Demirel,2004;174)

"Anadolu halkını komünist gerçeğin aydınlığıyla aydınlatmak için ayrılmış Parti paraları Suphi'nin şahsi menfaatlerine hizmet etmek amacıyla onun çevresine maceracılar toplamak için harcanmamalıdır. Devrime sadece zararı olacak insanlar Parti paralarıyla satın alınmak suretiyle Partiyeye toplanmamalıdır." (Demirel,2004;175)

TKP Merkez Komitesi üyesi sıfatıyla Süleyman Nuri'nin yazdığı bir başka raporda da Mustafa Suphi hakkında şu değerlendirmeler yer alıyordu:

"Suphi dayanamadı: Kendisini MK'ye eşit görmektedir (Suphi=TKP MK)." (Demirel,2004;177)

"M.Suphi'nin kuralı şuydu: henüz kendisinin şahsi yandaşı olduğuna inanmadığı ve kendisinin 'tasvip' etmediği yoldaşlara 'yürüme' ve çalışma imkanı vermemek. Belirtmek gerekir ki, Suphi kendisine önce Partinin, sonra da hükümetin başı olma rolünden başka bir rol biçmemektedir." (Demirel,2004;178)

"Gelelim Suphi'nin kendisine, öncelikle evliliğiyle ilgili hikayeye. 'Kompetan' kişilerin dediklerine göre sadece düğün kendisine 3 milyon rubleye mal olmuş. Karısına pırlantalar ve elbiseler... hediye etmiştir. Bu paralar nereden gelmektedir? Belki de bunu Kongre öncesinde kasanın Suphi'nin şahsi kullanımında olduğuyla açıklayabiliriz." (Demirel,2004;179)

Türkiye sosyalist/komünist hareketinde çok saygın bir yeri olan Dr.Hikmet Kıvılcımlı'nın Mustafa Suphi'ye ve Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'na ilişkin eleştirel görüşleri, 1930'lu yılların başlarında yazılan ve 1978 yılında yayımlanan kitabında ele alınmaktadır (**Hikmet Kıvılcımlı, TKP'nin Eleştirel Tarihi, YOL, 1. Kitap: Genel Düşünceler, 3. Kitap: Partide Konaklar ve Konuklar**, Kıvılcım Yayınları, İstanbul, 1978):

"Onbeşlerde yeteri kadar devrimci hazırlık yoktu. Onbeşler, içinde ihtilal yaratmaya giriştikleri muhiti devrimci mücadele ile işlemiş değillerdi. O yüzden düşünceleri ne kadar enternasyonalci ve devrimci olursa olsun, yaptıkları, objektif olarak ve fatalman Blankici veya Bakuninci bir hareket

şeklinde kaldı. Yani anarşik hareketten ileriye geçemedi. Ve Türkiye’de Paris Komunası’nın ufak bir minyatürü oldu.” (s.101)

“Mustafa Suphi hareketi de özü itibariyle bir Bakuninizmden ibaretti. (...) Her hareketi dediğiyle değil, ettiğiyle ölçmek kaçınılmaz ise, Mustafa Suphi hareketini Hayalci Sosyalizmden ve Bakuninizm’den ayırdetmek hayli güçleşir.” (s.102)

“Gerek ‘Onbeşler’, gerek ‘Halk İştirakiyun’ öz bakımından sırf birer ajitasyon başlangıçlarıydı. Fakat nasıl ajitasyon? Bütün propaganda ve teşkilattan kopmuş ajitasyonlar gibi deli dolu, dolu dizgin.” (s.115)

Halk İştirakiyun Fırkası, “Proletaryadan çok, lümpen-proletaryaya güvendi. Bu yanlışlığını en sonunda hayatı ile ödedi: Çerkez Ethem’lerin açıkça irtica cephesine geçişi Halk İştirakiyun’un zaten kitleden tamamiyle tecrid edilmiş ve boşlukta duran köklerini söküp atma imkanlarını hazırladı.” (s.120)

“Halk İştirakiyun sanki Anadolu işçileri başka, işgal altında bulunan işçiler başka iki yıldızla mensupmuşlar gibi davrandı.” (s.121)

“Dış kuvvetlere dayanmak: Onbeşler’de mutlaktı. Onlar dışarıdan asker toplayarak içeride devrime kalktılar. Halk İştirakiyun’un en kuvvetli dayanağı Bolşevizm oldu: daima Şuralara, dış kuvvetlere yaslanarak yaşadı. Yani, dış kuvvetlere dayanış ağır basıyordu. (...) Halk İştirakiyun bir fırsatını düşürüp iktidar mevkiine geçebilmek ümidinin sarhoşuydu.” (s.122)

Mete Tunçay, 18 Aralık 2004 tarihinde TÜSTAV tarafından İstanbul’da düzenlenen sempozyuma sunduğu tebliği şöyle bitirmektedir:

“Dr.Şefik Hüsnü zamanında da Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası ve Baytar Salih Hacıoğlu aşağılanmış, M.Suphilerse ‘maceracılık’la suçlanmışlardır. (...) Ben kendi payıma, Suphi’nin Jakoben, hatta öğretmen yaklaşımı biri olduğunu, sonuna kadar da milliyetçi kaldığını düşünüyorum.” (Mete Tunçay, “1920’lerde Sol Hareket,” **1920-1921’ler Türkiye’si ve Mustafa Suphi’lerin Dönüşü**, TÜSTAV Yay., İstanbul, 2005, s.36)

Emel Akal da, **Moskova-Ankara-Londra Üçgeninde İştirakiyuncular, Komünistler ve Paşa Hazretleri** kitabında (İletişim Yay., İstanbul, 2013, s.493) Şefik Hüsnü’nün Mustafa Suphi’ye ilişkin görüşlerini özetliyor. Şefik Hüsnü’nün eleştirileri çok daha nesnel ve bilimseldir:

“Dr.Şefik Hüsnü, ‘Mustafa Suphi, Ethem Nejat ve diğer on üç yoldaşın trajik ölümünü anmak üzere’ 1925 yılında yaptığı bir konuşmada, onlara çok ağır eleştirilerle yüklenmiştir. (...) Dr.Şefik Hüsnü, Mustafa Suphi’nin kurduğu partiyi Türkiyeli tüm komünistleri kucaklayan bir ‘parti olarak’ hiçbir zaman kabul etmemiş ve TKP’yi ‘Suphi’nin partisi’ olarak anmıştır. Dr.Şefik Hüsnü, Mustafa Suphi hakkında şunları söylemektedir: ‘Suphi’nin örgütünün sözcüğün gerçek anlamıyla bir parti haline gelmesini önleyen şey, ülkeyle bağdan ve hiçbir siyasal hazırlığı olmayan bu dağınık unsurlara ideolojik bir bütünlük verebilecek işbirlikçilerinden yoksunluktu.’ Dr.Şefik Hüsnü’nün Mustafa Suphi’ye yönelttiği eleştiriler son derece dikkat çekicidir: (1) Ülkeyle bağı olmaması, (2) Hiçbir siyasal hazırlığı olmadan dağınık unsurlara dayanması, (3) İdeolojik bütünlükten yoksunluk, (4) Partiyi kurduğu kişilerin deklase, yani sınıfla bağını kaybetmiş olması, (5) TKF’de Marksist entelektüel boşluk olduğu.” (Akal,2013;493)

“Usta ustayı beğenmez” diye bir söz vardır. Türkiye sosyalist/komünist hareketinin tarihini öğrenmeye çalıştığınızda gerçekten ustanın ustayı beğenmediğini, ancak ustanın görüşlerini ve uygulamalarını ele alıp eleştirmek yerine, ideolojik suçlamalara yöneldiğini görüyorsunuz. Kişiler ya bir ustaya biat ediyor, ya da genellikle o ustanın düşüncelerini hiç öğrenmeden ve değerlendirmeden onu yerden yere vuruyor. Ustalara, hayatını bağımsız ve demokratik bir Türkiye ve sınıfsız ve sömürsüz bir dünya uğrunda feda etmiş insanlara saygıda kusur etmeyelim; ancak onların mücadelelerinin istenen sonuçlara ulaşmamasının nedenleri arasında, onların eksiklik ve hataları olduğunu da bilelim ve bunları tekrarlamayıp aşabilmek için çaba gösterelim.